

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Din Kavramına Yönelik Metaforik Algıları

Salih Akyıldız | <https://orcid.org/0000-0002-8569-7411> | sakyildiz61@trabzon.edu.tr
Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Trabzon, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/04mmwq306>

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla tespit etmektir. Araştırma nitel araştırma modeli kapsamında fenomenoloji (olgu bilim) deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 öğretim yılında Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında okuyan öğretmen adayları arasından amaçlı örneklem yöntemine göre isteğe bağlı olarak seçilmiştir. Çalışma grubundan; “Din..... gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve olguyu tanımlayabilecek temalar oluşturulmuştur. Sonuçlar betimsel olarak sunulmuş ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların sekiz kategori altında toplandığı görülmüştür. Okul öncesi öğretmen adayları dini en çok “yol gösterici ve rehber” olarak algıladıkları görülmüştür. Okul öncesi öğretmen adaylarının dini giderek azalan bir oranda; “manevi iyi oluş kaynağı” “güvenli bir sığınak”, “bilgi kaynağı ve öğretene”, “sonu olmayan, tam bilinmeyen”, “tutsak edici ve sınırlandırıcı”, “birleştirici ve bütünleştirici” ve “kural koyucu ve düzenleyici” olarak algıladıkları anlaşılmıştır. Öğretmen adaylarının en düşük oranda dini “kural koyucu ve düzenleyici” olarak algılamışlardır. Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının dini, farklı biçimlerde ve büyük oranda olumlu algıladıkları görülmüştür. Araştırma bulgularından hareketle üniversitelerin okul öncesi ve çocuk gelişimi öğretim programlarına erken çocukluk döneminde çocukta dinî duygunun gelişimi, bu dönemde din eğitimi ile ilgili teoriler ve din eğitimi yöntemleri ile ilgili ders içeriklerin eklenmesi önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Din, Din Algısı, Metafor, Okul Öncesi Öğretmen Adayı.

Atıf Bilgisi

Akyıldız, Salih. “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Din Kavramına Yönelik Metaforik Algıları”. *Trabzon İlahiyat Dergisi* 12/1 (Haziran 2025), 39-66.

<https://doi.org/10.33718/tid.1645558>

Geliş Tarihi : 23.02.2025

Kabul Tarihi : 07.05.2025

Yayın Tarihi : 30.06.2025

Değerlendirme : İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan : Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Taraması : Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması : Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman : Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans : Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Preschool Teacher Candidates' Metaphorical Perceptions Towards the Concept of Religion

Salih Akyıldız | <https://orcid.org/0000-0002-8569-7411> | sakyildiz61@trabzon.edu.tr
 Trabzon University, Fatih Faculty of Education, Department of Basic Education,
 Trabzon, Türkiye
 ROR ID: <https://ror.org/04mmwq306>

Abstract

The main purpose of this study is to ascertain pre-service preschool teachers' perceptions of the concept of religion through metaphors. The research was designed in phenomenological approach within the framework of a qualitative research model. The study group was selected through purposeful sampling on a voluntary basis among pre-service teachers enrolled in Trabzon University Fatih Faculty of Education, Department of Preschool Education during the 2023-2024 academic year. Participants were asked to complete the sentence "Religion is like....., because.....". The collected data were subjected to content analysis, and themes defining the phenomenon were identified. The results were presented descriptively, accompanied by direct quotations. It was observed that the metaphors generated by pre-service teachers were categorized into eight distinct groups. Notably, pre-service preschool teachers predominantly perceived religion as "guide and mentor". Religion was also perceived as "a source of spiritual well-being", "a safe haven", "a source of knowledge and teaching", "endless and unknown", "captivating and limiting", "unifying and integrating", and "rule-making and regulating" albeit to a lesser extent. "Rule-making and organizing" was the least common perception among pre-service teachers. The study indicated that pre-service preschool teachers perceived religion positively in various ways and to a significant degree. Based on the research findings, it is recommended that course contents related to the development of religious emotion in children during early childhood, theories concerning religious education in this period, and religious education methods should be integrated into the preschool and child development curricula of universities.

Keywords

Religious Education, Religion, Perception of Religion, Metaphor, Pre-School Teacher Candidate.

Citation

Akyıldız, Salih. "Preschool Teacher Candidates' Metaphorical Perceptions Towards the Concept of Religion". *Trabzon Theology Journal* 12/1 (June 2025), 39-66.

<https://doi.org/10.33718/tid.1645558>

Date of Submission : 23.02.2025

Date of Acceptance : 07.05.2025

Date of Publication : 30.06.2025

Peer-Review : Double anonymized - Two External

- Ethical Statement : It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
- Plagiarism Checks : Yes - intihal.net
- Conflicts of Interest : The author(s) has no conflict of interest to declare.
- Grant Support : The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
- Copyright & License : Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

İnsanoğlu, yaratılışından bu yana çevresindeki olgu ve olayları hep merak etmiş, bilme ve anlama çabası içinde olmuştur. İnsanın bilme ve anlama merakı olduğu olgulardan biri de dindir. Bu nedenle din, tarih boyunca insanın sürekli ilgisini çekmiş ve onu etkilemiş önemli bir olgudur.¹ İnsan hayatında sürekli insanla birlikte olan din, onun varoluşsal anlam arayışına bir cevap vermiş ve hayatına anlam kazandırmıştır.² Din duygusu, insanın düşünce ve yaşantısını etkileme gücüne sahip güçlü bir duygudur. Güçlü duyguların, tavırların ve güdülenmenin algılama üzerinde etkileri vardır.³ İnsan, çevresinde var olan soyut ya da somut olan her şeyi değerlendirir, yorumlar ve bunun sonucunda algılama oluşur. Algılama, davranışı etkileyen bilişsel bir süreçtir ve duyu organları tarafından kaydedilen uyarıcılar üzerine inşa edilir.⁴ Duygular algıları şekillendirir.⁵ Duyusal bilginin anlamlandırılması ve yorumlanması sonucunda algılama oluşur.⁶ Çevredeki uyarıcılardan alınan uyarılar, duygular olarak beyne gider ve duygular burada birleşerek anlamlı bir bütün olan algıyı oluşturur.⁷ Algı, duyguların birleştirilmesi sonucunda dış dünyanın bilgisini meydana getirir.⁸ Benzer biçimde, “din algısı kişinin çevresi ile kurduğu etkileşimler sonucunda oluşan algılardan biridir.”

Kelime olarak din; “karşılık vermek, itaat etmek, adet, hayat tarzı ve yoldur.”⁹ James Frazer dini; “insan yaşamını ve doğanın akışını kontrol ettiğine ve yönettiğine inanılan insanüstü güçlerin bir yatıştırması ve uzlaştırması” olarak tanımlamıştır.¹⁰ “Din insanda güçlü motivasyonlar ve ruhsal eğilimler uyandıracak düzeyde etkili olan semboller sistemidir.”¹¹ J. Bisset Pratt’a göre din; “bireylerin ve toplumların kendi ilgi ve kaderlerini en üst düzeyde kontrol ettiklerini düşündükleri güç veya güçlere karşı sergiledikleri sosyal bir tutum ve ciddiye alınması gereken önemli bir olgudur.”¹² Algı ise, “organizmanın o andaki yaşantısı sırasında edinilen duyusal bilginin beyin tarafından örgütlenip yorumlanmasıdır.”¹³ İnsanın dış dünyayla kurduğu ilişki, temelde bir duyum ve algı ilişkisidir.¹⁴ “Din algısı, tıpkı fiziksel çevrenin algılanması gibi sosyal çevremizdeki dinî aktivitelerin, yaşantıların, olup

1 Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2008), 11.

2 Şevket Özcan, “İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, *Dini Araştırmalar* 19 (2016), 221.

3 Feriha Baymur, *Genel Psikoloji* (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1994), 134.

4 Salih Güney, *Sosyal Psikoloji* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 87.

5 Jonathan R. Zadra - Gerald L. Clore, “Emotion And Perception: The Role of Affective Information”, *Wiley Inter disciplinary Reviews: Cognitive Science* 2/6 (2011), 683; Ali Koçak - Hasan Kayıklık, “Duygular Bağlamında Din Duygusu ve Dinî Duygular”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2019), 689.

6 Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim* (Ankara: Yargı Yayınları, 2013), 294.

7 Murat Özbay, “Dil Becerilerinin Kazanılmasında Gözlemin Yeri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2004), 35.

8 Nurettin Topçu, *Psikoloji* (Ankara: Dergâh Yayınları, 2003), 131.

9 Ali Ulvi Mehmetoğlu, “Din (İlahiyat)”, *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (Erişim: 11 Eylül 2024).

10 Faruk Karaca, *Din Psikolojisi* (Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2011), 74.

11 Karaca, *Din Psikolojisi*, 73.

12 Spinks, G. Stephens, “Psikoloji ve Din”, çev. Bozkurt Koç - Zeynep Özcan, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/1 (2008), 311.

13 Clifford Thomas Morgan, *Psikolojiye Giriş*, çev. Hüsnü Arıcı (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, 1993), 55.

14 Mücella Can, “Presokratik Felsefede Duyum ve Algı Sorunu”, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 32 (2021), 93.

bitenlerin anlamlandırılması ve yorumlanması sürecidir.”¹⁵ “Dinin bireyin zihin dünyasında aldığı şekle göre bütün yönelimlerini etkilemesi din algısı olarak ifade edilebilir.”¹⁶ Dini algılamaya ve yaşama biçimleri insan davranışları üzerinde etkileri olan önemli belirleyicilerdir. Öyle ki, dinî yönelimlere sahip dindarların ölüm kaygılarının daha düşük olduğu ortaya konulmuştur.¹⁷ Bireylerin din algısındaki farklılıklar sosyal ilişkilerindeki tutum ve davranışlarına, olaylar karşısındaki tavır ve algılarına etki eder.¹⁸ “Din algısı, bireyin hayatının düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutları üzerinde etkilidir. Bireyler dinî algılarına göre dünyalarını şekillendirirler.”¹⁹

Din duygusu, diğer duygular gibi çocuğun fitratında potansiyel olarak vardır, uygun ortamlarda ortaya çıkar²⁰ ve bu duygu çocuğun çevresiyle kurduğu etkileşimi ile gelişme gösterir. Çocuk, özellikle üç yaşından sonra dinî nitelikli bir söz, bir korku ya da davranışla ilgilenmeye başlar. Okul öncesi dönemde algı dünyasının genişlemesiyle birlikte kullandığı sözcükler de zenginleşir. Buna bağlı olarak yetişkinlerin kullandığı dinî sözcükler, deyim ve ifadeleri çocuklar da kullanmaya başlar.²¹ Merak duygusu ve öğrenme isteği güçlü olduğu için bu yaşlarda çocuklarda din hakkında da bir “bilme” isteği oluşur.²² Öğrenme isteğiyle birlikte çevresini anlamlandırmak için sürekli sorular sorar, çevresindeki dini içerikli kavram ve eylemleri anlamak ister.²³ Çevresinde olanları bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde taklit eder. Dini motifli davranışlara yönelir ve onları davranışlarına uygulamak ister.²⁴ Eğer çocuğun dini konulara olan ilgisi teşvik edilirse dine olan ilgisi artar ve dinî konuları öğrenmek ister.²⁵ Çocuk bu dönemde “kolay inanma” özelliğine sahip olduğu ve zihni henüz soyut şeyleri kavrayabilecek düzeyde gelişmediği için söylenenleri içtenlikle kabul eder.²⁶ Böylece din algısı aileden öğrenilenler ile yetişkinlerin otorite ve anlayışını temel alarak oluşur.²⁷

15 Fatih Çelik, *Dini Sosyalleşim Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 18.

16 Şerife Altıparmak - Hatice Budak, “X, Y, Z Kuşağı Kadınlarının Din Algılarının Karşılaştırmalı Analizi”, *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* (8) (2022), 62.

17 Karaca, *Din Psikolojisi*, 236.

18 Çelik, *Dini Sosyalleşim Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, 18.

19 Altıparmak - Budak, “X, Y, Z Kuşağı Kadınlarının Din Algılarının Karşılaştırmalı Analizi”, 62.

20 Mustafa Tavukcuoğlu, “Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/14 (2002), 53.

21 Zeynep Nazhat Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014), 65.

22 Ernest Harms, “The Development of Religious Experience in Children”, *American Journal of Sociology* 50/2 (1944), 112-122.

23 Cemil Oruç, “Okul Öncesi Dönemde Dini Duygunun Kökenleri ve Gelişimi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/1 (2010), 91.

24 Eyüp Şimşek, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/4 (2004), 207-220.

25 Kerim Yavuz, “Dini İncanın Gelişmesinde Nativizm ve Tecrübecilik Problemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7(1986).

26 Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 254.

27 Muhammed Muhdi Gündüz, “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”, *Şarkiyat* 12/4 (2020), 1092-1117.

Araştırmalar, dinî tutum ve davranışların temellerinin atılmasında en önemli faktörün ilk çocukluk döneminde aile ilişkileri olduğunu göstermektedir.²⁸ Çocuk dinî dünyanın içine taklitle girer. İlk çocukluk yıllarında “taklit” ve “model alma” yoluyla öğrenen çocuk, ailede, çevrede gördüğü her türlü dinî davranışa²⁹, çevresindekilerin inançla ilgili anlattıklarına ve eylemlerine yönelir. Onların inanç modellerinden, örneklerden ve karakterlerden etkilenir.³⁰ Toplumun inanç ve davranışlarından etkilendikçe çocuğun zihninde taklitten öte bir din anlayışı gelişmeye başlar.³¹ Bu nedenle, çocukların dinî hayatı önce taklit etmesi, sonra özümsemesi için dinî tecrübenin yaşandığı ortamlarda bulunmaları gerekir.³²

Çocuğun dine yönelik ilgilerinin arttığı 3-4 yaş, altın çağ olarak kabul edilir.³³ Bu nedenle çocuğun eğitim hayatında okul öncesi dönemin büyük bir önemi vardır. Çocuğun karakteri bu dönemde şekillenir.³⁴ Doğruyu yanlıştan ayırma ve vicdan gelişimi bu dönemde başlar. Ahlaki yargıların temelleri bu dönemde atılır.³⁵ Bu dönem, çocuğun hem duyuşsal hem de dini duygularının gelişimi açısından önemli bir dönemdir.³⁶ Çocuğun bu dönemde dinî eğitim alması kişilik gelişimine, özdenetimine, topluma uyumuna ve dine yönelik olumlu tutum kazanmasına katkı sağlar.³⁷ Dinî inanç, duygu, tutum ve davranışlarının temeli büyük ölçüde çocukluk döneminde olduğu için bu dönemde çocuğa verilecek iyi bir eğitim ile çocukta din duygusunun sağlıklı bir gelişim göstermesi sağlanabilir.³⁸ Ayrıca okul öncesi dönemde verilen din eğitimi çocuğun kişilik ve karakter kazanmasına katkı sağlar.³⁹ Bu dönemde dini gelişimin ihmal edilmesi ise çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyebilir.⁴⁰

Okul öncesi dönemde din eğitimi konusu, son zamanlarda ülkemizde araştırılan konular arasında yer almaya başlamıştır.⁴¹ Örneğin, Aybey’in çalışmasında, okul öncesi öğretmenle-

28 Karaca, *Din psikolojisi*, 90, 91.

29 Ali Baz Bilici, “Çocukta Dinî Duygunun Teşekkülü”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/1 (2012), 192.

30 Yüksel, “Dini gelişim”, 113.

31 Neda Armaner, *Din Psikolojisine Giriş* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980), 86; akt. Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*, 86.

32 Yurdağül Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda Dinin Duygunun Gelişimi ve Eğitimi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994), 3.

33 Harms, “The Development of Religious Experience in Children”, 115.

34 Salih Aybey, “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 8/2 (2022), 915-958.

35 Hasan Bacanlı, *Gelişim ve Öğrenme*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2006), 48.

36 Esra Türk, “Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14/3 (2014), 143-158.

37 Hayati Hökelekli, *Ailede Okulda Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 209.

38 Mustafa Köylü, “Çocukluk Dönemi Dinî İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (2004), 137.

39 Muhammed Ali Yazıbaşı, “Çocukluk Döneminde Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6/1 (2017), 309-326.

40 Teceli Karasu, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51 (2019), 479-500.

41 Semra Akto – Akif Akto, “Okul Öncesi Öğretmenlerin Din Eğitimi Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi (Nitel Bir Araştırma)”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi* 9/2 (2017), 1096-1121; Salih Aybey, “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 8/2 (2022), 915-958; İlyas Erbay, “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi: Erken Dönem Din Eğitimine İlişkin Ebeveyn Görüşleri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49, (2020), 179-215; Mehmet Zeki Göksu “Okul Öncesi Kurum Yöneticileri ve Veli Görüşleri Işığında Okul Öncesinde Din Eğitimi”, *EKEV Akademi Dergisi* 89 (2022), 121-140; Teceli Karasu, “Kur’an

rinin, okul öncesi dönemde din eğitimi verilmesinin uygun olacağı belirtmişlerdir.⁴² Benzer biçimde Sürmen, tarafından yapılan çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde din eğitimi verilmesi gerektiği görüşünde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.⁴³ Akto ve Akto, tarafından yapılan araştırma ise okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesinde din eğitiminin verilmemesi, verilmesi, şartlı verilmesi ve ailede verilmesi şeklinde dört farklı görüş ortaya çıkmıştır.⁴⁴ Erpay'ın yapmış olduğu çalışmada, okul öncesi dönemde din eğitimine ilişkin olarak ebeveynlerin de birbirinden farklı görüşe sahip oldukları görülmüştür.⁴⁵ Okul öncesinde çocuklara din eğitimi verilmesine yönelik görüş farklılıkları dikkat çekmektedir.

Çalışmalar, öğretmenlerin kişisel özelliklerinin sınıfta önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır.⁴⁶ Özellikle okul öncesi eğitimde öğretmen, çocukların en yakınında olan ve onlarla sürekli etkileşim kuran kişi olduğu için çocuklar tarafından model alınır. Model alma özellikle erken çocukluk döneminde etkili bir öğrenme yöntemidir.⁴⁷ Albert Bandura tarafından önerilen sosyal öğrenme teorisi, başkalarının davranışlarını, tutumlarını ve duygusal tepkilerini gözlemlemenin, modellemenin ve taklit etmenin önemini vurgulamaktadır.⁴⁸ Öğretmenin çocuklar tarafından model alınması, gerçeğinden hareketle, davranışlarına, görünümüne ve düşüncelerine dikkat etmeleri,⁴⁹ çocukların yapmalarını istemedikleri tutum ve davranışları öncelikle kendilerinin yapmamaları beklenir.⁵⁰ Zira çocuğun özdeşim kurduğu rol modeller ile dini gelişimleri arasında önemli bir ilişki vardır.⁵¹ Okul öncesi öğretmenin din ve dinî kavramlarla ilgili sözleri, tutum ve davranışları öğrencileri etkileyebilir. Bu bağlamda din ile ilgili olumsuz algıları olan okul öncesi öğretmen adayları, kritik yaş olarak kabul edilen erken çocukluk döneminde, çocukta olumlu din duygusunun ortaya çıkmasına engel olabilir. Kişilerin din ile ilgili tutum ve davranışlarının din algıları ile ilişkili olduğu⁵² göz önüne alınırsa, okul öncesi öğretmenlerinin dinî nasıl algıladıkları önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Bu nedenle araştırmada okul

Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği", 479-500; Şevket Mert, *Bilgisayar Oyunları Yoluyla Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015); Sümeyye Sürmen, *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Din ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

- 42 Aybey, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma", 915-958.
- 43 Sürmen, *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Din ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*.
- 44 Akto - Akto, "Okul Öncesi Öğretmenlerin Din Eğitimi Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi (Nitel Bir Araştırma)", 1096-1121.
- 45 Erbay, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi: Erken Dönem Din Eğitimine İlişkin Ebeveyn Görüşleri", 179-215.
- 46 H.Elif Dağlıoğlu, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme", *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, ed. Gelengül Haktanır (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 49.
- 47 Elif Özarsı Öğretir- Ayşe Dilek, "Çocuk Psikolojisi", *Sosyal Gelişim* ed. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 171-203.
- 48 Melek Dönmez Yapucuoglu, "Sosyal ve Duyuşsal Öğrenme: Düünden Bugüne" *Sosyal ve Duyuşsal Öğrenme: Kuramdan Uygulamaya*, ed. Meltem Yalın Uçar (İstanbul: Efeakademi Yayınları, 2023), 42.
- 49 Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*, 65.
- 50 Dağlıoğlu, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme", 39-70.
- 51 Karaca, *Din Psikolojisi*, 90.
- 52 Çelik, *Dini Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, 18.

öğretmenlerinin din kavramına ilişkin algılarının ne olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Yapılan literatür taramasında, lise öğrencilerinin⁵³ ve üniversite gençliğinin “din algısı”⁵⁴ ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır. Bunun yanında, “din kavramı” ile ilgili çok az sayıda metafor çalışmasının yapıldığı görülmüş,⁵⁵ okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramı ile ilgili algılarına yönelik bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Bu araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar ve bu metaforları oluşturma nedenleri analiz edilerek dine yönelik algıları derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının din kavramı ile ilgili algılarının metaforlar yardımıyla incelenmesidir. Lakoff ve Johnson,⁵⁶ metaforu, “bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek” olarak tanımlamıştır. Metaforlar inançları yansıtır ve inançlar insanların algılarına odaklanır.⁵⁷ Metaforlar, öğretmenlerin davranışlarını, öğretim uygulamalarını etkileyebilir⁵⁸, öğretmen adaylarının kimliğini ortaya çıkarabilirler.⁵⁹ Clandinin’e göre⁶⁰ metaforlar; öğretmenlerin öğretim hakkındaki düşüncelerinin göstergeleridir ve aynı zamanda sınıftaki davranış biçimlerine de rehberlik etmektedir. Lakoff ve Johnson’ın⁶¹ araştırmacıları, öğretmen inançlarını ve öğretmen düşüncesini araştırmanın bir yolu olarak metaforları kullanmaya teşvik etmektedir. Bu nedenle, okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramı ile ilgili algılarını tespit etmek için metaforların kullanılmasına karar verilmiştir.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma modeli kapsamında fenomenoloji (olgubilim) deseninde tasarlanmıştır. Fenomenoloji, bir ya da daha fazla katılımcının bir fenomeni (olay, durum,

53 Ali Osman Yaman, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi’de Liseli Öğrencilerin Din Algısı*. (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010); Yılmaz Ceylan, *Lise Öğrencilerinin Din Algısı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010); Hasibe Aslıhan Özkarpuzcu, *Konya İlgün İlçe Merkezindeki Ortaöğrenim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşayışları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

54 Alperen Cemal Özgüven - Yılmaz Arı, “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Eskişehir Örneği)”, *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 4 (2023), 143-155; Hasan Yavuzer, “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği)”, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2018), 22-48.

55 Ramazan Yıldırım-Ahmet Ali Gazel, “Ortaokul Öğrencilerinin Din Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi”, *Journal of Theoretical Educational Science* 11/1(2018), 30-57; Fatma Çapcıoğlu, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”, *Journal of Islamic Research* 34/1(2023), 74-99.

56 George Lakoff - Mark Johnson, *Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005), 27.

57 Mani Bhasin Kalra - Bharati Baveja, “Teacher Thinking About Knowledge, Learning And Learners: A Metaphor Analysis”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 55 (2012), 318.

58 Anna McEwan, “Do Metaphors Matter in Higher Education? *Journal of College - Character* 8/2 (1980), 1-8.

59 Robert Bullough - David K. Stokes, “Analyzing Personal Teaching Metaphors In Preservice Teacher Education as A Means For Encouraging Professional Development” *American Educational Research Journal* 31 (1994), 197-224.

60 Dorothy Jean Clandinin, *Review of Classroom practice: Teacher images in action*. (London: Falmer Press, 1986), 194

61 Lakoff - Johnson, *Metaphors We Live By*, 27.

kavram vb.) nasıl deneyimlediğini açıklamaya çalıştığı nitel araştırma yöntemidir⁶² Olgubilim (fenomenoloji), araştırmacının ilgilendiği deneyimi yaşayan kişilerle yapılan görüşmeler, hikâyeler veya gözlemler yoluyla bir deneyimin niteliklerini veya özünü inceler.⁶³ Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına yönelik algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Zira kişinin kullandığı metafor o kişinin inançlarını yansıtır.⁶⁴

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 öğretim yılında Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında okuyan öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Amaçlı örneklemede öğretmen adaylarının araştırmaya gönüllü katılımları, farklı cinsiyet ve sınıf düzeylerinin araştırmaya katılımının sağlanması kriterleri dikkate alınarak sonuçları olumsuz etkileyebilecek durumlar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılanların 30'u (%16,5) erkek, 152'si (%83,5) kadın olmak üzere 182 öğretmen adayı katılmıştır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri anket formuyla toplanmıştır. Bu formda okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarından “din” kavramı ile ilgili algılarını tespit etmek amacıyla metaforlar bir nitel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu amaçla öğretmen adaylarından; “Din..... gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Metaforlar yoluyla veri toplama birçok disiplinde etkili bir şekilde kullanılmaktadır.⁶⁵

1.4. Verilerin Analizi

Fenomenolojik araştırma yönteminde veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde veri kavramsallaştırılmaya ve olguyu tanımlayabilecek temalar ortaya çıkarılmaya çalışılır. Sonuçlar betimsel bir anlamda sunulur ve doğrudan alıntılara yer verilir.⁶⁶ Çalışmaya katılan öğretmen adaylarından 196 tanesi formu doldurmuş, ancak 182 katılımcının doldurduğu form değerlendirmeye alınmıştır. Mantıklı bir metafor üretemeyen ve nedenini açıklayamayan 14 katılımcının ürettiği metaforlar geçersiz sayılmıştır. Çalışmada metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde; (1) inceleme ve ayıklama, (2) kategori geliştirme ve (3) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamaları izlenmiştir. Öğretmen adaylarının kullandıkları metaforlar betimsel analize tabi tutulmuş, daha sonra içerik analizi yapılarak ortak özelliğe sahip olan metaforlar belirli kategoriler altında toplanmıştır. Üretilen metaforlar kategorize edilirken metaforun üretilme gerekçesi de göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için veri kodlama ve analiz süreci ayrıntılı olarak açıklanmış, bulgular bölümünde öğretmen adaylarının açıklamalarından örnekler verilmiştir.⁶⁷ Güvenirliği sağlamak için ise üretilen kategorilerin iki araştırmacı tarafından eşleştirmesi yapılmıştır. Bir alan uzmanına

62 Lary B. Christensen – R. Burke Johnson, B. – Lisa A. Turner, *Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz*, çev. Ahmet Aybay (Ankara: Anı Yayıncılık, 2020).

63 Lynne Connelly, “What is Phenomenology?”, *Medsurg Nursing* 19/2 (2010), 127.

64 Mani Bhasin Kalra – Bharati Baveja, *Teacher Thinking About Knowledge, Learning And Learners: A Metaphor Analysis*, 318.

65 Ali Yıldırım – Hasan Şimsek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 212.

66 Yıldırım – Şimsek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 212.

67 Yıldırım – Şimsek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 212.

metaforların üretilen kategoriler ile yeniden eşleştirmesi istenmiştir. Daha sonra araştırmacıların eşleştirmeleri ile uzman kişinin eşleştirmeleri karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma Miles ve Huberman'ın güvenilirlik formülü (güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı x 100) ile hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda kategoriler arasındaki uyuma oranı 0, 91 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman'a göre⁶⁸ güvenilirliğin %70 ve üzerinde olması, güvenilirlik açısından yeterli kabul edilmektedir. Metaforlardan oluşturulan kelime bulutu, wordart (<https://wordart.com/create>) programından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Bu çalışmanın etik açıdan uygun bulunduğu onay Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır (19.04.2024/2024-4/1.29).

2. Bulgular

Bu bölümde “Okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına ilişkin metaforik algıları nasıldır?” sorusuna bağlı olarak öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlara yönelik oluşturulan kategorilere ve metaforlarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların frekansları ve yüzdelikleri tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ve oluşturulan kategorilerin frekans ve yüzde değerleri				
Kategoriler	Metaforlar	Frekans (f)	Yüzde %	Metafor Adedi
Yol gösterici ve rehber	Pusula(12), Işık(10), Ayna(6), Kutup Yıldızı(4), Kitap(3), Aile(3), Yol Gösterici(3), Güneş(2), El Feneri(2), Dere Yatağı(2), Öğretmen(2), Meyve Ağacı(2), Harita(2), Anne(2), Ay Işığı(1), Yol(1), Beyin(1), Nehir(1), Rehber(1), Mum(1), Halat(1), Trafik Levhası(1), Deniz Feneri(1), Anahtar(1), Yıldız(1), Lokomotif(1), Terazi (1), Mahkeme(1), Bulmaca(1)	70	%38,46	29
Manevi iyi oluş kaynağı	Su(11), Ağaç(6), Çiçek(3), Güneş(2), Okyanus(2), Nefes(2), Hayat(2), Çocuk(2), Yaşam(1), Yemek(1), Doktor(1), Oksijen(1), İlaç(1), Sağlık(1), Tohum(1), Hava(1), Sevgi(1), Yeşermek(1), Gökyüzü(1), Kalp(1), Yağmur(1), Kar Tanesi(1), Huzur(1), İnci(1), Beyaz Kâğıt(1), Anahtar(1)	48	26,37	26
Güvenli bir sığınak	Anne(5), Ev(5), Sığınak(3), Liman(3), Fotoğraf Çerçevesi(1), Evin Tuğlası(1), Yorgan(1), Aile(1), Kalkan(1), Tutunacak Dal(1), Bina(1), Evin Temeli(1)	24	13,18	12

68 Miles Matthew - Huberman A. Michael, *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (California Sage Publications, 1994).

2.1. Yol Gösterici ve Rehber Olarak Din

Bu kategori altında 70 öğretmen adayı tarafından 29 farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı %38,46'dır. En fazla üretilen metafor 12 öğretmen adayı tarafından üretilen "pusula" metaforudur. Bunu sırasıyla "ışık", "ayna" ve "kutup yıldızı" metaforları takip etmektedir. Okul öncesi öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlardan dini yol gösterici ve rehber olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Bu metaforlara ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

- Din pusula gibidir; çünkü doğru yolu gösterir.
- Din bir ışığa benzer; çünkü hayattaki yolumuzu aydınlatır, ışık saçır.
- Din ayna gibidir; çünkü bizi, kimliğimizi yansıtır.
- Din bir kitap gibidir; çünkü insanlar dinine göre kendini şekillendirir, yönlendirir.
- Din kutup yıldızına gibidir; çünkü çaresiz kaldığımız anlarımızda bize yolu gösterir ve bizi aydınlatır.
- Din aile gibidir; çünkü doğruyu yanlış göstermeye çalışır.
- Din yol göstericidir; çünkü yolun nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verir.
- Din dere yatağı gibidir; çünkü nere gideceğimizi gösterir.
- Din haritaya benzer; çünkü yolumuzu kaybettiğimizde ona bakıp gitmek istediğimiz yere varırız.

2.2. Manevi İyi Oluş Kaynağı Olarak Din

Bu kategori altında 48 öğretmen adayı tarafından 26 metafor üretilmiştir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı %26,37'dir. En fazla üretilen metafor 11 öğretmen adayı tarafından üretilen "su" metaforudur. Bunu sırasıyla "ağaç", "çiçek" ve "güneş" metaforları takip etmektedir. Bu kategoride öğretmen adaylarının dini manevi iyi oluşun kaynağı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din su gibidir; çünkü susuz hayat olamayacağı gibi dinsiz de hayat olmaz. Din insan ruhunun ihtiyacını karşılayan bir oluşturdur.
- Din su gibidir; çünkü manevi susuzluğumuzu gidermek için ona başvururuz.
- Din ağaç gibidir; çünkü kökleri insanları bir arada tutar.
- Din güneş gibidir; çünkü bizi aydınlatır ve onsuz yaşanılmaz.
- Din okyanus gibidir; çünkü derinlere daldıkça güzelliklerini keşfedersin.
- Kar tanesinin düşüş anına benzer; çünkü huzur ve temizlik verir.
- Nefes almak gibidir; çünkü inançsız bir varoluş düşünülemez.
- Doktor gibidir; çünkü doktorun insanları iyileştirdiği gibi din de insanları ruhsal olarak iyileştirir.

2.3. Güvenli Bir Sığınak Olarak Din

Bu kategori altında 24 öğretmen adayı tarafından 13 metafor üretilmiştir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı 13,18'dir. En fazla 5 öğretmen adayı tarafından “anne” ve “ev” metaforu üretilmiştir. Bunu sırasıyla “sığınak” ve “liman” metaforları izlemiştir. Üretilen metaforlar ve bu metaforların gerekçeleri incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının dörtte biri dini güvenilir bir liman olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din bir geminin fırtınalı havada sığındığı bir liman gibidir; çünkü en zor zamanlarımızda ona ihtiyaç duyarız.
- Din ev gibidir; çünkü içine girdiğin anda seni korur.
- Din aile gibidir; çünkü hayatımızın her anında onların ilgi ve sevgisine ihtiyaç duyarız.
- Din anne gibidir; çünkü merhametle sarıp sarmalar.
- Din bir liman gibidir; çünkü insan mutsuz olduğunda sığınacak bir yer aradığında ona sığınabilir.
- Din yorgan gibidir; çünkü kendinizi kötü hissettiğinizde ona sarılarak iyi hissedersiniz.
- Din ev gibidir; çünkü insan dinde kendini huzurlu ve güvenli hisseder.

2.4. Bilgi Kaynağı, Öğreten Olarak Din

Bu kategori altında 10 öğretmen adayı tarafından 6 farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı 5,49'dur. En fazla üretilen metafor 3 öğretmen adayı tarafından üretilen “kitap” ve “öğretmen” metaforudur. Öğretmen adaylarının bu kategori altında ürettikleri metaforlarla dini bilgi öğrenen bir kaynak olarak algıladıkları görülmektedir.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din ders gibidir; çünkü bize davranışlarımız hakkında bilgiler verir, öğretir.
- Din bir öğretmen gibidir; çünkü bize doğruyu ve yanlışlı öğretir.
- Din kitap gibidir; çünkü içindeki bilgileri öğrenerek ufkumuzu geliştirir.
- Din sarmaşık gibidir; çünkü araştırdıkça yeni şeyler öğreniriz.

2.5. Sonu Olmayan, Tam Bilinemeyen Olarak Din

Bu kategori altında 9 öğretmen adayı tarafından 7 farklı metaforun üretildiği görülmektedir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı 4,99'dur. Öğretmen adaylarının bu kategoride dini, sonu olmayan bir bilinmeyen olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din okyanus gibidir; çünkü sadece bir kısmını bilebiliriz gerisini bilemeyiz.
- Din evrene benzer; çünkü sonu yoktur.

- Din bir kuyu gibidir; çünkü girildikçe içinden çıkmaz bir hal alır.
- Din labirent gibidir; çünkü bazen yolunuzu kaybedebilirsiniz.

2.6. Tutsak Edici, Sınırlayıcı Olarak Din

Bu kategori altında 8 öğretmen adayı tarafından 6 farklı metaforun üretildiği görülmektedir. Bu metaforların toplam metaforlar içindeki oranı 4,99'dur. Bu kategoride öğretmen adaylarının dini tutsak edici, sınırlandırıcı olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din zehirli sarmaşık gibidir; çünkü insanları sarar hatta boğar.
- Din bir kutu gibidir; çünkü içine aldığını hapseder.
- Din kelepçe gibidir; çünkü insanları esaret altında tutar.
- Din bir kuyu gibidir; çünkü yeri geldiğinde bizi derin düşüncelere daldırır, yeri geldiğinde bizi karanlığa düşürür.

2.7. Birleştirici ve Bütünleştirici Olarak Din

Bu kategori altında 7 öğretmen adayı tarafından üretilen 5 farklı metaforun toplam metaforlar içindeki oranı 3,84'tür. Öğretmen adaylarının dini birleştirici ve bütünleştirici bir unsur olarak algıladıkları görülmektedir.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din ağaca benzer; çünkü ağaç gibi birçok dalları vardır hepsini ağacın gövdesi bir araya getirir.
- Din gök kuşağına benzer; çünkü toplumun farklı dini ve inanışları vardır.
- Din bir tutkala benzer; çünkü toplumun ortak değerlerle bir arada yaşamasına katkı sunar.
- Din bir halat gibidir; çünkü inananları birbirine bağlar ve koptuğunda inananları birbirinden ayırır.

2.8. Kural Koyucu, Düzenleyici Olarak Din

Bu kategori altında 6 öğretmen adayı tarafından üretilen 6 farklı metaforun toplam metaforlar içindeki oranı 3,29'dur. Öğretmen adaylarının dini, kurallar koyan, düzenlemeler yapan bir unsur olarak algıladıkları görüşmüştür.

Bu kategori altında yer alan bazı örnekler şu şekildedir:

- Din bir anayasa gibidir; çünkü toplumun ahlaki kurallarını belirler.
- Din emniyet güçlerine benzer; çünkü insanın her kafasına geleni yapmasına engel olur.
- Din otoriter babaya benzer; çünkü kurallarına ve gerekliliklerine mantıklı bir açıklama bulamıyoruz. Ama uymak zorundayız.
- Din bir bahçıvana benzer; çünkü insanları düzelterek hayatlarına yön verir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Analizler sonucunda, katılımcıların din kavramı ile ilgili ürettikleri metaforların sekiz farklı kategori altında toplandığı görülmüştür. Okul öncesi öğretmen adayları en çok “yol gösterici ve rehber” kategorisi altında metafor geliştirmişlerdir. Bunu, “manevi iyi oluş kaynağı” “güvenli bir sığınak”, “bilgi kaynağı ve öğretici”, “sonu olmayan, tam bilinmeyen”, “tutsak edici ve sınırlandırıcı”, “birleştirici ve bütünleştirici” ve “kural koyucu ve düzenleyici” kategorileri izlemiştir. En az metafor üretilen kategori ise “kural koyucu ve düzenleyici” kategorisi olmuştur.

“Yol gösterici rehber olarak din” kategorisi en fazla metaforun üretildiği kategoridir. Bu metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının %38,46’sı dini; doğru yolu gösteren pusulaya, yolu aydınlatan bir ışığa, çaresizlik anlarında yolu gösteren kutup yıldızına, doğruyu ve yanlış gösteren aileye, nereye gidileceğini gösteren dere yatağına, yol kaybedildiğinde ona bakılarak gitmek istenilen yere götüren haritaya... benzetmiştir. Bu kategori altında en sık tekrarlanan metafor pusula (12) metaforudur. Benzer çalışmalarda da pusula metaforunun çok tekrarlandığı görülmektedir.⁶⁹ Çapcıoğlu⁷⁰ tarafından yapılan “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları” başlıklı çalışmada, katılımcıların %21,5’i en çok “din, insanlara doğru yolu gösterir, iyiliğe yönlendirir” kategorisi altında, en çok pusula (f7) metaforunu ürettikleri bulgusuna ulaşmıştır. Yıldırım ve Gazel⁷¹ yaptıkları çalışmada, ortaokul öğrencilerinin din kavramı ile ilgili olarak en çok “rehber, yol gösterici” kategorisi altında metafor ürettikleri anlaşılmıştır. Benzer şekilde, bu çalışmada da okul öncesi öğretmen adaylarının din kavramı ile ilgili en fazla metaforu “yol gösterici rehber olarak din” kategorisi altında ürettikleri ve en çok pusula (f12) metaforuna yer verdikleri görülmüştür. Bu kategori altında yer alan metaforlar incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının “dini yol gösterici ve rehber” olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Nitekim İslam anlayışına göre din; kişiye “yol gösteren kurallar bütünü”dür.⁷² Din, insanın hayata dair temel sorularını cevaplayarak anlamlandırır, yaşayışına, düşünce ve davranışlarına yön verir.⁷³ Kur’an-ı Kerim, vahyin/dinin amacını; “insanı doğru yola götürme”⁷⁴, “inanırlar için yol gösterici bir rehber”⁷⁵, “inanırlar bir toplum için yol gösterici”⁷⁶ olarak ifade etmektedir. Yine, sırât-ı müstakîm (dosdoğru ve apaçık yol) ifadesi Kur’an-ı Kerim’de 33 ayette geçmektedir.⁷⁷ Kur’an-ı Kerim’in ifade-

69 Çapcıoğlu, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”, 74-99; Ramazan Yıldırım – Ahmet Ali Gazel, “Ortaokul Öğrencilerinin Din Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi”, *Journal of Theoretical Educational Science* 11/1 (2018), 30-57.

70 Çapcıoğlu, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”, 74-99.

71 Yıldırım – Gazel, “Ortaokul Öğrencilerinin Din Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi”, 30-57.

72 Âl-i İmrân 312/19.

73 Mehmetoğlu, “Din (İlahiyat)”, 16

74 Kur’an-ı Kerim Meâli, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), el-İsra 17/9.

75 el-Yunus 10/57.

76 el-Araf 7/52.

77 Alper Hülya, “Sırât-ı Müstakîm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 27 Şubat 2024).

siyle; “doğru sapıklıktan iyice ayrılmıştır.”⁷⁸ “Şüphesiz biz onu yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.”⁷⁹ Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında dinin yol göstericiliği ve rehberliği ile ilgili konulara yer verilmektedir.⁸⁰ Okul öncesi öğretmen adaylarının dini “yol gösterici ve rehber” olarak algılamaları, dinin ailede, çevrede ve formal din eğitiminde yol gösterici ve rehber olarak öğretilmesinden ve dinin kutsal metinlerinde bu kavramın sıklıkla yer almasından kaynaklanmış olabilir. Bu durum katılımcılarda dinin yol göstericiliği ve rehber olması ile ilgili ortak bir söylem oluşturmuş olabilir. Bu nedenle, okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunun, Çapcıoğlu’nun⁸¹ da belirttiği gibi, dini “daha ortak söylemlerle algıladıkları” söylenebilir.

“Manevi iyi oluş kaynağı olarak din” kategorisi altında yer alan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının %26,37’si dini; onsuz hayatın olamayacağı suya, kökleri insanları bir arada tutan ağaca, onsuz yaşamın olmayacağı güneşe, derinlere daldıkça güzelliklerin keşfedileceği okyanusa, inançsız bir varoluşun düşünülemeyeceği nefes almaya, iyileştirici olan doktora... benzetmiştir. Manevi iyi oluş, “insanın kendisiyle, çevreyle ve Tanrı’yla ilişkisini irdeleyen, hayata ve dine dair konuları içeren bir kavramdır.” Manevi iyi oluş, “insanın dinsel ve varoluşsal anlamda iyiliğini ifade eder.”⁸² Bakıldığında, geçmişten bugüne kadar, tüm toplumlar ve kültürler maneviyatın iyileştirici etkisinden yararlanmaya çalışmışlardır.⁸³ İnsan anlam arayışı içinde olan bir varlıktır. İnsandaki manevi eğilim, kişiyi bilgiye, sevgiye ve anlamaya doğru sürükler⁸⁴ İnsanlar psikolojik olarak her zaman bir inanç kaynağına ihtiyaç duymuşlardır.⁸⁵ Tüm dinlerin nihai amacı, ruhsal dengeyi muhafaza etmek⁸⁶, müntesiplerine mutluluk verici bir yaşam tarzı sunmaktır.⁸⁷ “Din sadece zor zamanlarda rehberlik yapmaz ayrıca kendisine inanana bir yaşam felsefesi sunar.”⁸⁸ “Dini bağlılık arttıkça dinin beden ve ruh sağlığını koruyucu gücünden istifade etme düzeyi de artmaktadır.”⁸⁹ Dindarlık ile yaşam doyumu ve mutluluk arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya yönelik yapılan araştırmalarda, dinî inancın daha yüksek bir yaşama memnuniyetine, büyük bir mutluluğa ve belirgin olarak ahlaki kanaat sahibi olmaya eşlik ettiği tespit edilmiştir.⁹⁰ Bu çalışmada üretilen metaforlar ve metaforlara yüklenen anlamdan hareketle,

78 el-Bakara 2/256.

79 el-İnsan 76/3.

80 Fikri Özdemir, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı* (Ankara: Anka Yayınevi, 2019), 74.

81 Çapcıoğlu, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”, 74-99.

82 Hatice Acar, “Manevi İyi Oluş ile Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014), 391-412.

83 Hümeysra Nazlı Tan - Mualla Yıldız, “Manevi İyi Oluş Kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımlanması”, *Dini Araştırmalar* 25/63 (2022), 447-476.

84 Halil Ekşi vd., “Maneviyat ve Psikolojik Danışma”, *Manevi Yönelimli Psikolojik Danışma*, ed. Halil Ekşi (Ankara: Nobel Yayınları, 2020), 1-24.

85 Saffet Kartopu, “Dini Yaşayışta Hayatı Sorgulama ve Anlam Arayışı”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2013), 75.

86 Kartopu, “Dini Yaşayışta Hayatı Sorgulama ve Anlam Arayışı”, 67-90.

87 Mustafa Köylü, “Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplumu Açısından Bir Değerlendirme”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (2007), 65-92.

88 Kartopu, “Dini Yaşayışta Hayatı Sorgulama ve Anlam Arayışı”, 76.

89 Necmi Karşlı, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluş ve Dindarlık”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (2021), 165-194.

90 Halil Apaydın, “Ruh Sağlığı-Din İlişkisi Araştırmalarına Bir Bakış”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*

okul öncesi öğretmen adaylarının manevi yönden iyi olmak için dini; yaşam memnuniyeti-
nin ve iyi oluşun kaynağı olarak gördükleri söylenebilir.

“Güvenli bir sığınak olarak din” kategorisi altında yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının %13,18’i dini; sığınılacak limana, koruyacak, huzur ve güven verecek bir eve, ilgi ve sevgi duyulacak aileye, merhametiyle sarıp sarmalayacak anneye, kişinin kendini kötü hissettiğinde sarılacağı yorgana... benzetmiştir. İnsanın vazgeçemeyeceği ihtiyaçlardan biri inanma ve bağlanma ihtiyacıdır.⁹¹ İnsanın bu inanma ve bağlanma ihtiyacı, fitratında var olan sığınma, güvenme ve bağlanma duyguları ile ilişkilidir.⁹² Din, bağlanana güçlü bir sığınak sunar.⁹³ Jung, dini insanların zor zamanlarında bir sığınak,⁹⁴ onlara destek olan iyi bir psikoterapi sistemi olarak görmüştür. Ona göre dinin yokluğu ruhsal rahatsızlıklara sebep olur.⁹⁵ Kirkpatrick çalışmasında insanların bunalım zamanlarında Tanrı’yı güvenli bir sığınak olarak algıladıklarını ortaya koymuştur.⁹⁶ Dini inanç, güven kaynağı olma özelliğine sahip olmasından dolayı, insanın ihtiyaç duyduğu güveni ona sağlar.⁹⁷ Din, insanın hayatta karşılaştığı güçlüklerle karşı dayanma gücü, zorluklarla baş etme ve umudunu kaybetmeme gücü verir.⁹⁸ Argle, dini inancın doğrudan bir ihtiyacı giderme, sıkıntıyı giderme, iç çatışmaları giderme gibi psikolojik temelleri olduğunu ifade etmiştir.⁹⁹ İslam dinine göre de iman, “bir bağlanış ve sığınma yaşantısı” olarak görülür. Allah’a iman ederek bağlanma kişiyi emin ve huzurlu kılar.¹⁰⁰ Üretilen metaforlardan hareketle, öğretmen adaylarının dini; insanı koruyan, güven veren sığınılacak bir yer olarak gördükleri söylenebilir. Buna göre dinin öğretmen adayları tarafından sığınılacak bir yer olarak görülmesi insan psikolojisi üzerinde oluşturduğu kendini güvende hissetme, zorluklarla başa çıkma, iç çatışmaları giderme, psikolojik sağlamlık gibi olumlu etkilerinden kaynaklanmış olabilir.

“Bilgi kaynağı ve öğretene olarak din” kategorisi altında öğretmen adaylarının %5,49’u dini; davranışlar hakkında bilgi veren bir derse, doğruyu ve yanlış öğretene, içindeki bilgileri öğretene ufkü geliştiren bir kitaba... benzetmiştir. Dini bilgi, “dinî alanı ifade etmek amacıyla üretilen ve kullanılan bir bilgi türüdür.”¹⁰¹ Dinî bilgi anlam yükli, bir değer ve hüküm içerir. İnanç ise bireyin zihninde var olan bilgiler yoluyla oluşur.¹⁰² Diğer bir ifadeyle, dini bilgi inancın temelini oluşturur. Dinî bilgiye karşı geliştirilen inanç,

10/2 (2010), 59-77.

91 Kartopu, “Dini Yaşayışta Hayatı Sorgulama ve Anlam Arayışı”, 80.

92 Mehmetoğlu, “Din (İlahiyat)”, 16

93 Akif Hayta, “Anneden Allah’a: Bağlanma Teorisi ve İslâm’da Allah Tasavvuru”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 29-63.

94 Mustafa Doğan Karacoşkun, “Modern Psikolojide Dine Yaklaşımlar” *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 35-56.

95 Ali Köse - Ali Ayten, *Din Psikolojisi*. (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012).

96 Lee A. Kirkpatrick, “Din Psikolojisinde Bağlanma Teorisi” çev. Mustafa Koç. *Bilimname: Düşünce Platformu* 4/10 (2006), 133-172.

97 Mustafa Doğan Karacoşkun, “Dini inanç” *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 131.

98 Ataman, Esra Burcu, *Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 103.

99 Karacoşkun, “Dini İnanç”, 131.

100 Hayta, “Anneden Allah’a: Bağlanma Teorisi ve İslâm’da Allah Tasavvuru” 29-63.

101 Rabiye Çetin, “Türkiye’de İlahiyat Fakültelerinin Konumu ve Dini Bilginin Niteliği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/1 (2010).

102 Yasemin Apalı, “Bilgi Sosyolojisi Açısından Din ve Zihniyet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 5/1 (2015), 189-213.

belli bir yaptırım gücünü kullanarak bireylerde davranış değişikliğine neden olur.¹⁰³ Din, toplum yaşamını ve insan hayatını düzenleyici öğretiler içerdiği için bir dine inanan insanlar, o dine ait öğretileri dinin kaynaklarından öğrenirler. Bu bağlamda katılımcı öğretmen adaylarından bir kısmının dini, bir bilgi kaynağı olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Okul öncesi öğretmen adaylarının dini, bilgi kaynağı olarak görmelerinin nedeni, dinî bilgiyi formal eğitimlerinden ve din ile ilgili okudukları kitaplardan veya din otoritelerinden edinmelerinden kaynaklanmış olabilir.

“Sonu olmayan ve tam bilinmeyen olarak din” kategorisi altında öğretmen adaylarının %4,99’u ürettikleri metaforlar ile dini; sadece bir kısmı görülebilecek bir okyanusa, sonu olmayan evrene, girildikçe içinden çıkılmaz bir kuyuya, yolun kaybedilebileceği labirente... benzetmiştir. Öğretmen adaylarının dini algılamalarında ürettikleri metaforlarda bilinemezlik (agnostik) vurgusu olduğu görülmektedir. Agnostisizm, “tanrının varlığına inanmak ya da inanmamak konusunda insan aklının yetersiz kaldığını savunan felsefi bir anlayıştır.”¹⁰⁴ Diğer bir ifadeyle, agnostisizm; “insan aklının Tanrı ve evren hakkındaki mutlak gerçeği bilemeyeceğini ileri süren felsefi akım”¹⁰⁵ olarak tanımlanmaktadır. Bilinemezci düşünce, dine yönelik olumsuz tutum kategorisinde değerlendirilmektedir.¹⁰⁶ Agnostisizm, dünyada dinlere ve tanrıya karşı mesafeli duranlar arasında yaygınlaşan¹⁰⁷ ve insanların “bilmiyorum” şeklinde bir inanç pozisyonunu ifade eden¹⁰⁸ bir felsefi düşüncedir. Burada öğretmen adaylarının dinin “bilinemezliğini” vurgulamaları, dinin bilinmeyeceği algısına sahip olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Öğretmen adaylarındaki din ile ilgili bilinemezlik algıları din ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanmış olabilir.

“Tutsak edici ve sınırlandırıcı olarak din” kategorisi altında yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının %4,39’u dini; insanları sararak boğulmasına neden olan zehirli sarmaşığa, içine konulan hapseden bir kutuya, insanları esaret altına alan bir kelepçeye, yeri geldiğinde derin düşüncelere daldıran yeri geldiğinde karanlığa düşüren kuyuya... benzetmiştir. Bu kategoriler altında üretilen metaforlar, dinin bir kısım öğretmen adayları tarafından insan özgürlüklerini sınırlandıran bir olgu olarak algılandığına işaret etmektedir. Esasında tüm dinler inançlara dayanan belirli gereklilikler ve kısıtlamalar ileri sürer.¹⁰⁹ “Bu bağlamda her din, inananlarına olaylar karşısında ne şekilde hareket edeceklerine ilişkin belirli davranış modelleri empoze etmektedir.”¹¹⁰ Olumsuz bazı deneyimlerin etkisiyle bireylerde dine karşı olumsuz tutum ve ön yargı gelişebilmektedir. Yine dini, dindarlığı ve onları temsil eden her şeyi kötü göstermeye çalışan bir medyanın olduğunu söylemek mümkündür.¹¹¹ Sosyal medya üzerinden yapılan yayınların ve bazı kitaplarda yer alan din

103 Gülşen Sayın, “Din Eğitimi Öğretmenlerine Göre Dini Bilgi ve Davranış Değişikliği İlişkisi”, *Artuklu Akademik* 8/2 (2021), 299-318.

104 Vahdettin Başçı, “Agnostisizm/Bilinemezlik”, *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (Erişim: 10 Temmuz 2024).

105 İlhan Kutlu, “Lâedriyye/Agnostisizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 27 Şubat 2024).

106 Karaca, *Din Psikolojisi*, 129.

107 Ferit Uslu, “Agnostisizm”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11/21 (2012), 5-28.

108 Üsâme Balıkcı - Abdullah İnce, “Gençlerin Farklı İnanma Biçimlerine İlişkin Lisansüstü Çalışmaların Analizi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/1 (2014), 101-134.

109 Fatma Gül Cırhınlioğlu, *Din Psikolojisi* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010), 21.

110 Mustafa Keskin, “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/3 (2024), 7-21.

111 Abdurrahman Güneş, “Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,

ile ilgili olumsuz ifadelerin, özellikle dini bilgileri yetersiz olan kişiler üzerinde negatif din algısı oluşturduğu söylenebilir.

“Birleştirici ve bütünleştirici olarak din” kategorisi altında öğretmen adaylarının %3,84’ü ürettikleri metaforlar ile dini; dalları bir araya getiren ağaca, toplumun farklı inançlarını bütünleştiren gök kuşağına, toplumun ortak değerlerini birbirine bağlayan koptuğunda ise ayıran bir tutkala... benzetmiştir. Din karşılıklı hak ve sorumluluklara uyulması, sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın sağlanmasında da önemli rol oynar.¹¹² Din bu yönüyle toplumsal bütünleşmeyi sağlamaya yönelik katkı sağlayabilir. Din, diğer yandan, insanlar arasında bütünleşmeyi sağlayacak ritüellere sahiptir.¹¹³ Ortak ayinlerle inananlarını bir araya getirerek ortak duyguları güçlendirir.¹¹⁴ Bu kategori altında üretilen metaforlar okul öncesi öğretmen adaylarının dini birleştirici ve bütünleştirici olarak algıladıklarını göstermektedir. İslam dininin belirli gün ve zamanlarda insanları bir araya getirecek ortak ibadetlerinin olması, yine dini bayramlar ve günlerde insanların bir araya gelmesi nedeniyle okul öncesi öğretmen adaylarının dini birleştirici ve bütünleştirici olarak algılamalarına neden olmuş olabilir.

“Kural koyucu ve düzenleyici olarak din” kategorisi altında öğretmen adaylarının %3,29’u ürettikleri metaforlar ile dini; toplumun ahlaki kurallarını koyan bir anayasaya, insanın her istediğini yapmasına engel olan emniyet güçlerine, kurallarına ve gerekliliklerine mantıklı açıklamalar bulamadığımız bir babaya, insanları düzelterek hayatlarına yön veren bir bahçıvana... benzetmiştir. Terim olarak din; “...kurallar, uygulamalar ve semboller düzeni ve bağlarına bir hayat tarzı öngören sistem” anlamları içerir.¹¹⁵ Yıldırım ve Gazel’in, çalışmalarında katılımcılar tarafından “din kuralları olan bir kurum” olarak görülmüş ve bu kategori atında “anayasa” ve “devlet” metaforları üretilmiştir.¹¹⁶ Benzer biçimde, Çapcıoğlu’nun çalışmasında da anayasa metaforu üretilerek dinin kural koyucu olarak algılandığı görülmüştür.¹¹⁷ Din, “uyulması gereken maddi ve manevi kurallar bütününü ifade eder.”¹¹⁸ Başka bir ifadeyle din, belli kuralları olan, teslimiyeti ve faaliyet göstermeyi şart koşan kurumsallaşmış bir yapıdır.¹¹⁹ Dindar ise, “dinin emirlerini gerçekleştiren, yasakladıklarından uzak duran kişi, mütedeyyin” olarak açıklanmıştır.¹²⁰ Sözlükte din; “gerek ödül gerekse ceza” anlamına gelmektedir.¹²¹ Din, sınırsız ödül ve cezalar sistemi ile vicdanları kontrol

28/1 (2018), 203-216.

112 Mehmetoğlu, “Din (İlahiyat)”, 16

113 Ataman, Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma, 42.

114 Celil Abuzar, “Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/26 (2011), 143-153.

115 Mehmetoğlu, “Din (İlahiyat)”, 16

116 Ramazan Yıldırım – Ahmet Ali Gazel, “Ortaokul Öğrencilerinin Din Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi”, *Journal of Theoretical Educational Science* 11/1 (2018), 30-57.

117 Çapcıoğlu, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, “Eğitim” ve “Din” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”, 74-99.

118 Muhammet Bilgili – Oğuzhan Aslantürk- Emrah Firidin, “Çevre ve Sürdürülebilirlik Açısından Tek Tanrılı Dinler”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 5/9 (2016), 143-151.

119 Acar, “Manevi İyi Oluş ile Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme”, 391-412.

120 Şaban Yavuz, “Din ve Dindarlık Bağlamında Öğretmen Dindarlığı ve Dindar Öğretmen Tipolojileri”, *Ağrı İslami İlimler Dergisi* 13 (2023), 250-276.

121 Hayreddin Karaman vd., Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı), 1cilt s. 522.

altında tutar.¹²² Bir dine inanma ile o dinin gerektirdiği tavır ve davranışlar da kabul edilmiş sayılır.¹²³ Dinin diğer bir önemli toplumsal işlevi de ‘toplumsal kontrol’ yani insanları toplum kuralları çizgisinde tutmaya yardım etmesidir.¹²⁴ Düzenleyici fonksiyonları itibariyle dinler, yaşamın birçok alanında kurallar koyar ve bu kurallar bireyler için koruyucu birer fonksiyona sahiptir.¹²⁵

“Dinin en önemli işlevlerinden birisi de toplumu ‘düzenlemek’ ve ‘yapılandırmak’ amacıyla belirli normlar ihdas etmesidir.”¹²⁶ Buradan dinlerin kural koyucu ve düzenleyici bir işlevi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, dine inanma, dinin toplumu düzenleme, bireyi kontrol altına alma yönünde koyduğu kurallar; tavır ve davranışları kabul etmeyi gerektirir. Toplumun uyması için kurallar koyması ve bireylerin özgürlüklerini sınırlandırması nedeniyle din, okul öncesi öğretmen adayları tarafından “kural koyucu ve düzenleyici” olarak algılanmış olabilir.

Sonuç olarak, araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının dini farklı biçimlerde algıladıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının büyük oranda (%78,01) dini; yol gösterici, rehber, manevi iyi oluşun kaynağı ve güvenli bir sığınak olarak algıladıkları sonucuna varılmıştır. Düşük oranda (%9,38) öğretmen adayının ise dini; sonu olmayan, tam olarak bilinmeyen, tutsak edici ve sınırlandırıcı olarak algıladığı görülmüştür. Din, her insan için aynı manayı ifade etmeyebilir. Zira din algısının kişiden kişiye farklılık gösteren çok boyutlu bir olgu olduğu¹²⁷ bilinmektedir. İnsanlar, dini tecrübe, dini bilgi düzeyi, bakış açısı, kişilik, düşünce ve hayat tarzı, tutum ve davranışlar bakımından farklılık gösterebilir. Bu bağlamda, okul öncesi öğretmen adaylarının dini farklı biçimlerde algılamalarının nedeni farklı kişilik özelliklerine sahip olmalarından kaynaklanabilir. Bunun yanında aileden, çevreden, sosyal medyadan ve okuldan edinilen din ile ilgili bilgiler, tutum ve davranışlar okul öncesi öğretmen adaylarının dini farklı algılamalarının nedenleri arasında sayılabilir.

Araştırmada, okul öncesi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun din ile ilgili olumlu algıya sahip olduğu, az sayıda öğretmen adayının ise din ile ilgili olumsuz algıya sahip olduğu görülmüştür. Olumlu düşünen öğretmen adaylarının dini; yol gösteren, manevi iyi oluşun kaynağı, güvenli bir liman, bilgi kaynağı, birleştirici, düzenleyici olarak görürken; olumsuz düşünen öğretmen adayları dini tutsak edici, kural koyucu, tutsak edici/sınırlandırıcı ve bilinmeyen olarak algıladıkları anlaşılmıştır. Öğretmen adaylarının din algılarının olumlu olması, çocukta din duygusunun sağlıklı bir gelişim göstermesi için uygun ortamlar hazırlama, çocukların din ile ilgili bilme isteklerini karşılama ve dinî konulara olan meraklarını giderme konularında rol model olmaları bakımından önemlidir. Bununla birlikte az sayıdaki öğretmen adayının ise din ile ilgili olumsuz algıları bu konularda öğrencilere rol model olmaları bakımından sorunlu görülebilir.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle şu öneriler geliştirilmiştir: Üniversitelerin

122 Celil Abuzar, “Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi”, 148.

123 Sema Yılmaz- Mustafa Doğan Karacoşkun, “Dini Davranışlar ve İnançlarla İlişkisi Dini İnanç”, *Din psikolojisi*, ed. Mustafa Doğan Karacoşkun (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 146.

124 Keskin, “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”, 7-21.

125 Köylü, “Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplumu Açısından Bir Değerlendirme”, 65-92.

126 Keskin, “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”, 7-21.

127 Ataman, “Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma”, 3.

okul öncesi ve çocuk gelişimi öğretim programlarına erken çocukluk döneminde çocukta dinî duygunun gelişimi, bu dönemde din eğitimi ile ilgili teoriler ve din eğitimi yöntemleri ile ilgili ders içerikleri eklenebilir. Erken çocukluk döneminde din eğitimi ile ilgili okul öncesi öğretmenlerinin ve velilerin görüş ve tutumlarını belirlemeye yönelik farklı yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça | References

- Abuzar, Celil. “Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/26 (2011), 143-153.
- Acar, Hatice. “Manevi İyi Oluş İle Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014), 391-412.
- Akıncı, Adem. “Hayata Anlam Vermede Dinî Değerlerin ve Din Öğretiminin Rolü”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 3/9 (2005), 7-24.
- Akto, Semra- Akto, Akif. “Okul Öncesi Öğretmenlerin Din Eğitimi Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi (Nitel Bir Araştırma)”. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi* 9/2 (2017), 1096-1121.
- Apalı, Yasemin. “Bilgi Sosyolojisi Açısından Din ve Zihniyet”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 5/1 (2015), 189-213.
- Apaydın, Halil. “Ruh Sağlığı-Din İlişkisi Araştırmalarına Bir Bakış”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/2 (2010), 59-77.
- Alper, Hülya. “Sırât-ı Müstakîm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/119-120. Ankara: TDV Yayınları, 2009. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sirat-i-mustakim>
- Altıparmak, Şerife- Budak, Hatice. “X, Y, Z Kuşağı Kadınlarının Din Algılarının Karşılaştırmalı Analizi”. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8 (2012), 55-94.
- Ataman, Esra Burcu. *Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Aybey, Salih. “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 8/2 (2022), 915-958
- Bacanlı, Hasan. *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları, 12. Basım, 2006.
- Balıkçı, Üsâme – İnce, Abdullah. “Gençlerin Farklı İnanma Biçimlerine İlişkin Lisansüstü Çalışmaların Analizi”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/1 (2024), 101-134.
- Başcı, Vahdettin. “Agnostisizm/Bilinemezcilik”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Temmuz 2024.
- Baymur, Feriha. *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 12. Basım, 1994.
- Bilgili, Muhammed Yunus- Aslantürk, Oğuzhan- Firidin, Emrah. “Çevre ve Sürdürülebilirlik Açısından Tek Tanrılı Dinler”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 5/9 (2016), 143-151.
- Bilici, Ali Baz. “Çocukta Dînî Duygunun Teşekkülü”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/1 (2012), 189-219.
- Bullough, Robert V. - Stokes, David K.. “Analyzing Personal Teaching Metaphors In Pre-service Teacher Education As A Means For Encouraging Professional Development”. *American Educational Research Journal* 31/1 (1994), 197-224.

Can, Mücella. “Presokratik Felsefede Duyum ve Algı Sorunu”. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 32 (2021), 91-107.

Ceylan, Yılmaz. *Lise Öğrencilerinin Din Algısı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Christensen, Larry B. - Johnson, R. Burke- Turner, Lisa. A. *Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz*. çev. Ahmet Aybay. Ankara: Anı Yayıncılık, 2020.

Clandinin, D. Jean *Review of Classroom Practice: Teacher Images inAction*. London: Falmer Press, 1986.

Cihandide, Zeynep Nezahat. *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014.

Cirihnioğlu, Fatma Gül. *Din Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010.

Connolly, Lynne. “What is phenomenology?”. *Medsurg Nursing* 19/2 (2010), 127.

Çapcıoğlu, Fatma. “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin, Eğitim ve Din Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları”. *Journal of Islamic Research* 34/1 (2023), 74-99.

Çelik, Fatih. *Dini Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Çetin, Rabiye. “Türkiye’de İlahiyat Fakültelerinin Konumu ve Dini Bilginin Niteliği”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/1 (2010), 445-450.

Güneş, Abdurrahman. “Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28/1 (2018), 203-216.

Dağlıoğlu, Hacer Elif. “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme”. *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, ed. Gelengül Haktanır. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012, 39-78.

Dönmez Yapucuoğlu, Melek “Sosyal ve Duyuşsal Öğrenme: Düünden Bugüne” *Sosyal ve Duyuşsal Öğrenme*, ed. Meltem Yalın Uçar. 35-53. İstanbul: Efeakademi Yayınları, 2023.

Ekşi, Halil vd. “Maneviyat ve Psikolojik Danışma”. *Manevi Yönelimli Psikolojik Danışma*. ed. Halil Ekşi. 1-24. Ankara: Nobel Yayınları, 2020.

Erbay, İlyas. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi: Erken Dönem Din Eğitimi-ne İlişkin Ebeveyn Görüşleri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49, (2020), 179-215.

Göksu, Mehmet Zeki. “Okul Öncesi Kurum Yöneticileri ve Veli Görüşleri Işığında Okul Öncesinde Din Eğitimi”, *EKEV Akademi Dergisi* 89 (2022), 121-140.

Güney, Salih. *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Nobel Yayınları, 5. Basım, 2017.

Gündüz, Muhammed. Muhdi. “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 12/4 (2020), 1092-1117.

Harms, Ernest. “The Development of Religious Experience in Children”. *American Journal of Sociology* 50 (1944), 112-122.

Hayta, Akif. “Anneden Allah’a: Bağlanma Teorisi ve İslâm’da Allah Tasavvuru”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4/12 (2006), 29-63.

Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2005.

Hökelekli, Hayati. *Ailede Okulda Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Basım, 2011.

Hökelekli, Hayati. *Ölüm, Ölüm Ötesi Düşüncesi ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2008.

Kalra, Mani Bhasin - Baveja, Bharati. “Teacher Thinking About Knowledge, Learning and Learners: A Metaphor Analysis”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 55 (2012), 317-326.

Karaca, Faruk. *Din Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 1. Basım, 2011.

Karacoşkun, Mustafa Doğan. “Modern Psikolojide Dine Yaklaşımlar”. *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. 35-56. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Karacoşkun, Mustafa Doğan. *Din Psikolojisi Bilimi ve Türkiye’deki Gelişimi*. *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. 59-73. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Karacoşkun, Mustafa Doğan. “Dini İnanç”. *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2012, 129-136.

Karaman, Hayreddin vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. Basım, 2007.

Karslı, Necmi. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluş ve Dindarlık”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (2021), 165-194.

Karasu, Teceli. “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51 (2019), 479-500.

Kartopu, Saffet. “Dini Yaşayışta Hayatı Sorgulama ve Anlam Arayışı”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2013), 67-90.

Keskin, Mustafa. “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/3 (2004), 7-21.

Kirkpatrick, Lee A. “Din Psikolojisinde Bağlanma Teorisi”. çev. Mustafa Koç, *Bilimname: Düşünce Platformu* 4/10 (2006), 133-172.

Kutluer, İlhan, “Lâedriyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim: 27 Şubat 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/laedriyye>

Koçak, Ali - Kayıklık, Hasan. “Duygular Bağlamında Din Duygusu ve Dinî Duygular”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2019), 685-713.

Konuk, Yurdağül. *Okul Öncesi Çocuklarda Dinin Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Basım, 1994.

- Köse, Ali - Ayten, Ali. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Köylü, Mustafa. “Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplumu Açısından Bir Değerlendirme”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (2007), 65-92.
- Köylü, Mustafa. “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (2004), 137-154.
- Kur’ân-ı Kerim Meâli, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.
- Lakoff, George - Johnson, Mark, *Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil*. çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1. Basım, 2005.
- McEwan, Anna. “Do Metaphors Matter in Higher Education? *Journal of College and Character*, 8/2 (2007), 1-8.
- Mehmetoğlu, Ali Ulvi. “Din (İlahiyat)” *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim: 11 Eylül 2024. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/din_ilahiyat
- Menekşe, Aslı. “Ramazan Altıntaş, Gençler İnançtan Soruyor”. *Tevilat* 2/1 (2021), 145-151.
- Mert, Şevket. *Bilgisayar Oyunları Yoluyla Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).
- Miles, Matthew B. - Huberman, A. Michail, *Qualitative Data Analysis*. London: SAGE Publications, 1994.
- Morgan, Cliford. T. *Psikolojiye Giriş*. çev. Hüsnü Arıcı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, 1993.
- Oruç, Cemil. “Okul Öncesi Dönemde Dini Duygunun Kökenleri ve Gelişimi”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/1 (2010), 75-96.
- Özbay, Murat. “Dil Becerilerinin Kazanılmasında Gözlemin Yeri”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2004), 35.
- Özcan, Şevket. “İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir Araştırma”. *Dini Araştırmalar* 19/48 (2016), 203-224.
- Özdemir, Fikri. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Anka Yayınevi, 2019.
- Özgüven, Alperen Cemal - Yılmaz, Arı. “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Eskişehir Örneği)”. *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 4 (2023), 143-155.
- Özkarpuzcu, Hasibe Aslıhan. *Konya İlçesi Merkezindeki Ortaöğretim Gençliğinin Din Algısı Ve Dini Yaşayışları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özsarı, Elif – Öğretir- Özçelik, Ayşe Dilek. “Çocuk Psikolojisi”. *Sosyal Gelişim*. ed. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik. 171-203. Ankara: Pegem Akademi, 2021.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 1. Basım, 2008.
- Sayın, Gülşen. “Din Eğitimi Öğretmenlerine Göre Dini Bilgi ve Davranış Değişikliği İlişkisi”. *Artuklu Akademi* 8/2 (2021), 299-318.

Sayın, Gülşen - Tosun, Cemal. “Din Eğitimi Öğretmenlerinin Bilgi ve Dini Bilgi Anlayışları”. *Eskiye* 45 (2021), 753-779.

Senemoğlu, Nuray. *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Yargı Yayınları, 2013.

Spinks, G. Stephens. “Psikoloji ve Din”. çev. Bozkurt Koç - Zeynep Özcan, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2008), 307-318.

Şimşek, Eyüp. “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/4 (2004), 207-220.

Sürmen, Sümeyye. *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Din ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

Tan, Hümeysra Nazlı -Yıldız, Mualla. “Manevi İyi Oluş Kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımlanması”. *Dini Araştırmalar* 25/63(2022), 447-476.

Tavukçuoğlu, Mustafa. “Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/14 (2002), 51-63.

Topçu, Nurettin. *Psikoloji*. Ankara: Dergah Yayınları, 2003, 131.

Türk, Esra, “Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14/3 (2014), 143-158.

Uslu, Ferit. “Agnostisizm”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/21 (2012), 5-28.

Yaman, Ali Osman. *İstanbul Büyükşehir Belediyesi’de Liseli Öğrencilerin Din Algısı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Yavuz, Kerim. “Dini İncanın Gelişmesinde Nativizm ve Tecrübecilik Problemi”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1986), 129-142.

Yavuz, Şaban. “Din ve Dindarlık Bağlamında Öğretmen Dindarlığı ve Dindar Öğretmen Tipolojileri”. *Ağrı İslami İlimler Dergisi* 13 (2023), 250-276.

Yavuzer, Hasan. “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği). *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2/2 (2018), 22-48.

Yazıbaşı, Muhammed Ali. “Çocukluk Döneminde Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2017), 309-326.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Yıldırım, Ramazan - Gazel, Ahmet Ali. “Ortaokul Öğrencilerinin Din Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi”. *Journal of Theoretical Educational Science* 11/1 (2018), 30-57.

Yılmaz, Sema - Karacoşkun, Mustafa Doğan. “Dini Davranışlar ve İnançlarla İlişkisi Dini İnanç”. *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. 139-174. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Yüksel, A. Şule. “Dini Gelişim”. *Din Psikolojisi*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. 112-126. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Zadra, Jonathan. R. - Clore, Gerald L., “Emotion and Perception: The Role of Affective Information”. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science* 2/6 (2011), 676-685.

Zhu, Jinfei - Zhu, Gang, “Understanding Student Teachers’ Professional Identity Transformation Through Metaphor: An International Perspective”. *Journal of Education for Teaching* 44/4 (2018), 500-504.